ЗАТВЕРДЖЕНО
Вченою радою
Інституту правотворчості та
науково-правових експертиз
Національної академії наук України
протокол № 11 від 24 вересня 2026 року

Введено в дію
Наказом Інституту правотворчості та
науково-правових експертиз
Національної академії наук України
від 25 вересня 2026 р. № 166

_____ **Олексій КОТ**

ПОЛОЖЕННЯ
про використання технологій штучного інтелекту в науковій, науково-експертній та видавничій діяльності Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України

Київ – 2026

І. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає засади, принципи, допустимі способи, обмеження, організаційні процедури та заходи контролю щодо використання технологій штучного інтелекту в науковій, науково-експертній, редакційній, видавничій, науково-організаційній та іншій пов'язаній діяльності Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України (далі – Інститут).

1.2. Метою Положення є створення організаційних і правових умов для ефективного, етичного, безпечного, прозорого та академічно доброчесного використання технологій штучного інтелекту, підвищення якості наукових результатів і видань Інституту, а також мінімізація ризиків недостовірності, порушень прав інтелектуальної власності, конфіденційності, захисту персональних даних та інформаційної безпеки.

1.3. Положення розроблено відповідно до Конституції України, Закону України «Про академічну доброчесність», законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про захист персональних даних», інших актів законодавства України, Статуту Національної академії наук України, актів НАН України, Статуту Інституту та Положення про забезпечення академічної доброчесності в Інституті, а також з урахуванням рекомендацій органів державної влади щодо відповідального впровадження і використання технологій штучного інтелекту.

1.4. Положення є внутрішнім актом Інституту у сфері відповідального використання систем штучного інтелекту. Воно застосовується у системному зв'язку з Положенням про забезпечення академічної доброчесності в Інституті, Порядком розгляду повідомлень про можливі порушення академічної доброчесності та іншими внутрішніми актами Інституту. У разі суперечності між положеннями цього акта та актом вищої юридичної сили застосовується акт вищої юридичної сили.

1.5. Дія Положення поширюється на наукових та інших працівників Інституту, авторів і співавторів академічних творів та інших матеріалів, що подаються до видання або розгляду в Інституті, наукових редакторів, рецензентів, експертів, членів редакційних колегій, членів робочих груп та інших осіб у частині діяльності, пов'язаної з Інститутом (далі – суб'єкти академічної діяльності).

1.6. Використання систем штучного інтелекту має допоміжний характер і не може підміняти інтелектуальну, творчу, дослідницьку, експертну або редакційну діяльність суб'єктів академічної діяльності, коли така діяльність за своїм змістом потребує особистого професійного судження, авторського внеску або персональної відповідальності.

1.7. Результат, сформований системою штучного інтелекту, не є самостійним авторитетним джерелом правової, наукової, фактичної чи бібліографічної інформації. Відомості, отримані із застосуванням систем штучного інтелекту, підлягають перевірці за першоджерелами або іншими

належними джерелами у випадках, коли їх достовірність має значення для академічного, експертного, редакційного чи управлінського рішення.

1.8. Перелік дозволених або заборонених способів використання систем штучного інтелекту не є вичерпним. Оцінка конкретного способу використання здійснюється з урахуванням мети, характеру завдання, рівня ризику, типу інформації, що обробляється, ступеня контролю суб'єктом академічної діяльності та можливих наслідків.

ІІ. Терміни та основні поняття

2.1. Для цілей цього Положення терміни вживаються в такому значенні:

1) система штучного інтелекту – програмна система, яка на основі отриманих вхідних даних формує текстові, аналітичні, графічні, рекомендаційні або інші результати та використовується в Інституті як допоміжний технологічний інструмент;

2) генеративний штучний інтелект – для цілей цього Положення система штучного інтелекту, функціональним призначенням якої є генерування тексту, зображень, аудіо, відео, програмного коду, структурованих даних або іншого контенту;

3) запит (промпт) – інструкція, текст, набір даних або інші вхідні відомості, надані користувачем системі штучного інтелекту для отримання результату;

4) інструмент штучного інтелекту – система, сервіс, програмний засіб або окрема функціональна можливість системи штучного інтелекту, що використовується для виконання допоміжної операції під час наукової, науково-експертної, редакційно-видавничої діяльності або верифікації рукопису;

5) комплексна науково-редакційна верифікація рукопису із застосуванням інструментів штучного інтелекту (далі – верифікація рукопису) – організована сукупність послідовних наукових, фактологічних, нормативно-правових, бібліографічних, мовно-редакційних, структурних та інших контрольних дій, під час яких інструменти штучного інтелекту використовуються для допоміжного виявлення потенційних помилок, суперечностей, прогалин і ризиків, а отримані результати підлягають обов'язковій перевірці та оцінюванню суб'єктом академічної діяльності;

6) попереднє зауваження – сформований із застосуванням інструменту штучного інтелекту або іншим автоматизованим способом сигнал про можливу помилку, суперечність, прогалину чи ризик, який до академічної верифікації не вважається встановленим недоліком рукопису;

7) академічна верифікація – перевірка попереднього зауваження особою, яка має необхідні знання та/або повноваження для відповідної перевірки, за належним джерелом, текстом рукопису, офіційним документом, першоджерелом або із застосуванням іншого належного способу перевірки з прийняттям мотивованого рішення щодо такого зауваження;

8) галюцинування системи штучного інтелекту – робочий термін цього Положення, що означає формування системою фактично неточної, вигаданої або хибної інформації, яка за формою може сприйматися як достовірна;

9) суттєве використання генеративного штучного інтелекту – для цілей додаткового внутрішнього декларування використання, результат якого істотно вплинув на змістовні елементи академічного твору, наукового висновку, експертного документа або іншого результату діяльності.

10) координатор верифікації – суб'єкт академічної діяльності, визначена для організаційного супроводу конкретної верифікації рукопису, яка забезпечує узгодження контрольних дій і ведення відповідної документації та не набуває через виконання цієї функції повноважень автора, рецензента, експерта, редактора чи суб'єкта остаточного рішення.

2.2. Верифікація рукопису є допоміжною внутрішньою процедурою контролю якості. Вона не є самостійним видом наукової чи науково-правової експертизи, наукового рецензування, редакційного опрацювання або процедурою встановлення порушення академічної доброчесності. Окремі контрольні дії в межах верифікації можуть збігатися за предметом із діями, що виконуються під час інших процедур, однак не замінюють їх та не змінюють установленої компетенції відповідних органів і посадових осіб.

III. Принципи відповідального використання систем штучного інтелекту

3.1. Використання систем штучного інтелекту в Інституті ґрунтується на принципах законності, академічної доброчесності, всебічності,, персональної відповідальності, прозорості, достовірності, технічної надійності та безпеки, захисту інформації з обмеженим доступом, поваги до прав інтелектуальної власності, пропорційності та недискримінації.

3.2. Система штучного інтелекту не може бути інструментом при формуванні остаточного рішення Інституту щодо її недоброчесного використання суб'єктом академічної діяльності. Остаточне рішення у науковій, експертній, редакційній, кадровій, дисциплінарній або іншій процедурі приймає постійно діючий колегіальний уповноважений орган Інституту (надалі – Комісія), утворений у відповідності з Положенням про забезпечення академічної доброчесності в Інституті правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України.

3.3. Виявлена системою штучного інтелекту потенційна помилка або ознака порушення не є встановленим фактом порушення академічної доброчесності до її перевірки суб'єктом академічної діяльності або рішення Комісії.

IV. Рівні прийнятного використання систем штучного інтелекту

4.1. Для цілей цього Положення застосовуються п'ять рівнів використання систем штучного інтелекту: Рівень 0 – виконання завдання без використання систем штучного інтелекту; Рівень 1 – технічне використання; Рівень 2 – допоміжне аналітичне використання; Рівень 3 – змістовне

використання з обов'язковим розкриттям у випадках, передбачених законом або цим Положенням, та академічною верифікацією; Рівень 4 – заборонений спосіб використання.

4.2. Рівень використання для конкретного виду діяльності визначається цим Положенням, умовами конкретної процедури чи завдання або рішенням Комісії , як уповноваженого органу відповідно до внутрішніх актів Інституту з питань академічної доброчесності.

4.3. Інститут у встановленому внутрішніми актами порядку може визначати перелік рекомендованих для використання систем штучного інтелекту та встановлювати обмеження щодо використання окремих систем або категорій даних.

V. Використання систем штучного інтелекту в науковій діяльності

5.1. Автор зберігає визначальну роль у постановці наукової проблеми, виборі методології, формуванні аргументації, інтерпретації результатів, положень наукової новизни, висновків і пропозицій.

5.2. Система штучного інтелекту не визнається автором або співавтором академічного твору.

5.3. Автор несе відповідальність за достовірність, академічну доброчесність, наукову обґрунтованість і належність використаних джерел незалежно від факту застосування систем штучного інтелекту.

5.4. Допустимими за умови належної перевірки можуть бути пошук напрямів додаткового дослідження, формування пошукових запитів, порівняння термінології, пошук повторів і логічних розривів, допоміжне структурування, мовне вдосконалення, попередня бібліографічна або нормативна перевірка, переклад або перефразування. Використання результату такої операції у змістовній частині академічного твору потребує авторського опрацювання та не змінює вимог щодо розкриття використання штучного інтелекту у випадках, установлених законом або цим Положенням.

5.5. Не допускається посилання на відповідь системи штучного інтелекту як на первинне джерело факту, правової норми або наукової позиції, якщо характер твердження потребує посилання на первинне або належне вторинне джерело.

5.6. У разі використання в академічному творі об'єкта, згенерованого штучним інтелектом, автор зобов'язаний повідомити про це в академічному творі із зазначенням методики генерування та/або посилання на відповідну комп'ютерну програму чи її опис. Для інших випадків суттєвого використання систем штучного інтелекту Інститут може встановлювати додаткові вимоги щодо розкриття в супровідних матеріалах.

5.7. Технічне використання за Рівнем 1, що не створює змістовного внеску, не потребує окремого декларування, якщо інше не встановлено умовами конкретної процедури.

VI. Використання систем штучного інтелекту в науковій та іншій експертній діяльності

6.1. У науковій та іншій експертній діяльності Інституту системи штучного інтелекту можуть використовуватися лише як допоміжні інструменти.

6.2. Не допускається передача системі штучного інтелекту функції формування остаточного експертного висновку, правової позиції або оцінки, яка має бути результатом особистого професійного судження експерта.

6.3. Якщо система штучного інтелекту використовується для пошуку нормативного матеріалу, судової практики, доктринальних позицій чи інших джерел, усі реквізити та змістовні посилання підлягають перевірці суб'єктом академічної діяльності за офіційними джерелами.

6.4. Суб'єкт академічної діяльності зобов'язаний критично оцінити результат системи штучного інтелекту щодо повноти, актуальності, правової точності, можливого упередження або вигаданих посилань.

VII. Використання систем штучного інтелекту в редакційній та видавничій діяльності

7.1. Системи штучного інтелекту можуть використовуватися для допоміжної редакційної перевірки рукописів, зокрема для виявлення мовних помилок, повторів, термінологічної неузгодженості, невідповідності структури, потенційно застарілих нормативних посилань, сумнівних бібліографічних реквізитів та інших питань, що потребують перевірки суб'єктом академічної діяльності.

7.2. Використання інструментів штучного інтелекту під час редакційної перевірки не замінює наукового рецензування, редакційного опрацювання, редакційного рішення, процедури встановлення порушення академічної доброчесності та інших установлених процедур.

7.3. Редактор, рецензент або інша уповноважена відповідно до внутрішніх документів Інституту посадова особа самостійно оцінює кожне істотне зауваження, сформоване або виявлене із застосуванням інструментів штучного інтелекту.

7.4. Не допускається автоматичне відхилення рукопису, встановлення факту порушення академічної доброчесності або застосування негативних наслідків виключно на підставі результату роботи системи штучного інтелекту.

VIII. Комплексна науково-редакційна верифікація рукописів монографій із застосуванням інструментів штучного інтелекту

8.1. За потреби рукопис монографії може проходити академічну верифікацію із застосуванням інструментів штучного інтелекту. Рішення про її проведення приймається в межах установленої процедури редакційно-видавничої підготовки рукопису та не створює самостійної додаткової стадії погодження, якщо інше прямо не визначено внутрішнім актом Інституту.

8.2. Така верифікація має допоміжний характер та проводиться до або паралельно з іншими редакційними і рецензійними процедурами.

8.3. Верифікація рукопису включає контрольні дії, передбачені Методикою, наведеною у додатку 5 до цього Положення. Окрема тематична або вибіркова верифікація може охоплювати лише релевантні для конкретного завдання контрольні дії. У такому разі вона не позначається як повна комплексна верифікація.

8.4. Проведення верифікації рукопису не змінює розподілу відповідальності, установленого законодавством, авторськими домовленостями та внутрішніми актами Інституту:

8.5. Результати повної комплексної верифікації оформлюються Протоколом комплексної науково-редакційної верифікації рукопису із застосуванням інструментів штучного інтелекту за формою, наведеною у додатку 3.

8.6. Для організації верифікації рукопису зауваження поділяються на робочі категорії: критичні, істотні, редакційні, рекомендаційні або такі, що потребують додаткової перевірки. Така категоризація не є юридичною кваліфікацією порушення академічної доброчесності чи іншого правопорушення.

8.7. До критичної робочої категорії належить зауваження щодо потенційно неправдивого факту, ознак вигаданого чи істотно некоректного джерела, істотної правової помилки, неправдивої атрибуції, ознак можливого порушення академічної доброчесності, можливого порушення встановленого режиму доступу до інформації або іншого недоліку, здатного істотно вплинути на достовірність чи можливість подальшого оприлюднення рукопису.

8.8. Кожне критичне та істотне зауваження підлягає верифікації суб'єктом академічної доброчесності та фіксації рішення про його врахування, часткове врахування, відхилення або необхідність додаткової перевірки.

8.9. За результатами верифікації рукопису не встановлюється авторство тексту та не приймається рішення про наявність порушення академічної доброчесності. Якщо під час верифікації виявлено ознаки можливого порушення академічної доброчесності, відповідні матеріали можуть бути передані для розгляду за окремою процедурою, визначеною законодавством та внутрішніми актами Інституту.

8.10. До передавання рукопису або його фрагмента зовнішній системі штучного інтелекту оцінюються встановлений режим доступу до матеріалу, права інтелектуальної власності, умови редакційно-видавничого процесу та правила обробки даних відповідною системою. Передається лише обсяг матеріалу, необхідний для конкретної контрольної операції. За потреби використовуються знеособлення, фрагментування або інший спосіб перевірки без передавання повного тексту рукопису.

IX. Розкриття та документування використання систем штучного інтелекту

9.1. Використання в академічному творі об'єкта, згенерованого штучним інтелектом, розкривається у порядку, встановленому Законом України «Про

академічну доброчесність». Інші випадки суттєвого використання систем штучного інтелекту можуть підлягати розкриттю відповідно до цього Положення, правил видання або умов конкретної процедури.

9.2. Якщо відповідно до закону, цього Положення, правил видання або умов конкретної процедури подається декларація, у ній зазначаються найменування системи, комп'ютерної програми або сервісу, мета та характер використання, частина твору або етап роботи, де відповідний інструмент було застосовано, спосіб авторської перевірки та опрацювання результату. У разі використання в академічному творі об'єкта, згенерованого штучним інтелектом, зазначаються також відомості, обов'язкові відповідно до закону, зокрема методика генерування та/або посилання на відповідну комп'ютерну програму чи її опис.

9.3. Вимоги Інституту до форми розкриття використання штучного інтелекту не можуть звужувати обсяг відомостей, обов'язкових відповідно до закону, і можуть деталізуватися залежно від виду академічного твору, видання, експертної процедури або характеру використання.

9.4. Для внутрішніх процедур допускається ведення журналу або протоколу суттєвого використання систем штучного інтелекту.

9.5. Відсутність обов'язку щодо формального декларування не звільняє суб'єкта академічної доброчесності від обов'язку перевірити результат і дотримуватися інших вимог цього Положення.

X. Академічна доброчесність і використання автоматизованих інструментів для визначення ймовірності генерування тексту системою штучного інтелекту

10.1. Факт використання системи штучного інтелекту не свідчить про порушення академічної доброчесності. Правова та академічна оцінка такого використання здійснюється з урахуванням законодавства, внутрішніх актів, умов конкретного завдання, характеру отриманого результату та виконання вимог щодо його розкриття.

10.2. Недоброчесним використанням результатів, згенерованих штучним інтелектом, є оприлюднення текстів, зображень, моделей, даних, інших результатів, згенерованих штучним інтелектом, як результатів власної академічної діяльності, якщо цей факт не зазначено в академічному творі чи супровідних матеріалах до нього. Інші порушення, пов'язані з використанням ШІ, кваліфікуються відповідно до їх фактичного змісту та Закону України «Про академічну доброчесність».

10.3. Автоматизовані інструменти для визначення ймовірності генерування тексту системою штучного інтелекту можуть використовуватися лише як допоміжний індикатор для подальшої перевірки.

10.4. Показник автоматизованого інструменту для визначення ймовірності генерування тексту системою штучного інтелекту не є самостійним і достатнім доказом факту порушення академічної доброчесності, авторства тексту або недоброчесного використання результатів, згенерованих штучним інтелектом.

10.5. Факт порушення академічної доброчесності встановлюється виключно за процедурою, визначеною Законом України «Про академічну доброчесність» та/або внутрішніми актами Інституту, прийнятими відповідно до нього, з дотриманням принципу презумпції академічної доброчесності, права особи надати пояснення та інших процедурних гарантій.

XI. Інтелектуальна власність

11.1. Перед використанням системи штучного інтелекту для створення або опрацювання матеріалів користувач зобов'язаний враховувати вимоги законодавства про авторське право і суміжні права, а також умови використання відповідної системи щодо введених даних, запитів, завантажених файлів та згенерованого контенту.

11.2. Не допускається завантаження до системи штучного інтелекту матеріалів, використання яких таким способом може порушити права третіх осіб або договірні обмеження.

11.3. Правовий режим результату, створеного з використанням комп'ютерної програми, визначається з урахуванням характеру творчого внеску та вимог законодавства про авторське право і суміжні права. Щодо неоригінальних об'єктів, згенерованих комп'ютерною програмою, враховуються спеціальні положення законодавства про право особливого роду, а також права третіх осіб на матеріали, використані у відповідному результаті.

11.4. Якщо результат системи штучного інтелекту відтворює охоронюваний об'єкт авторського права або містить його охоронювані елементи, користувач зобов'язаний оцінити правомірність подальшого використання такого результату та, за відсутності належної правової підстави, відмовитися від відповідного використання.

XII. Персональні дані, конфіденційність та інформаційна безпека

12.1. Обробка персональних даних із застосуванням систем штучного інтелекту здійснюється відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» та інших актів законодавства. Застосовується принцип мінімізації даних: системі передаються лише ті відомості, які є необхідними для законної та визначеної мети обробки.

12.2. Персональні дані та інформація з обмеженим доступом не передаються зовнішнім системам штучного інтелекту, якщо відсутні законна мета і належна правова підстава для такої обробки, не забезпечено встановлений режим доступу або відсутні достатні організаційні та технічні гарантії захисту.

12.3. За можливості використовуються знеособлення, псевдонімізація, узагальнення та інші способи зменшення ризику ідентифікації осіб або неправомірного розкриття персональних даних чи іншої інформації з обмеженим доступом.

12.4. Під час вибору системи перевага надається рішенням, які забезпечують належний контроль доступу, можливість керування збереженням

даних, можливість заборонити використання введених даних для навчання або вдосконалення моделі, журналювання значущих дій і подій та інші засоби безпеки.

12.5. У разі виявлення витоку інформації, несанкціонованого доступу або іншого інциденту, пов'язаного з використанням системи штучного інтелекту, користувач невідкладно повідомляє особу або структурний підрозділ, визначені внутрішніми актами Інституту для реагування на відповідний вид інциденту.

XIII. Організаційне впровадження, навчання та консультації

13.1. Інститут сприяє формуванню належного рівня грамотності у сфері штучного інтелекту серед працівників шляхом проведення інформаційних заходів, методичних консультацій, семінарів, тренінгів або підготовки внутрішніх рекомендацій.

13.2. Для організаційної координації застосування цього Положення директор Інституту в межах своїх повноважень може визначити працівника, робочу групу або структурний підрозділ. Виконання координаційних функцій не змінює компетенцію Вченої ради Інституту, Комісії з питань академічної доброчесності, редакційних колегій, наукових редакторів та інших органів і осіб, уповноважених законодавством, Статутом Інституту та внутрішніми актами.

13.3. Працівник, робоча група або структурний підрозділ, визначені відповідно до пункту 14.2 цього Положення, можуть надавати консультації, готувати методичні матеріали, узагальнювати практику застосування цього Положення, готувати пропозиції щодо рекомендованих систем та щодо перегляду цього Положення.

XIV. Прикінцеві положення

14.1. Це Положення набирає чинності в порядку та з дати, визначених рішенням про його затвердження.

14.2. Зміни та доповнення до цього Положення вносяться в порядку, установленому для його затвердження.

14.3. Питання, не врегульовані цим Положенням, вирішуються відповідно до законодавства України, актів НАН України, Статуту Інституту та інших внутрішніх актів Інституту.

Додаток 1

Матриця рівнів використання систем штучного інтелекту

Рівень	Характер використання	Приклади	Вимоги
0	Без використання ШІ	Завдання або матеріал, для якого визначено виключно виконання суб'єктом академічної діяльності	Системи ШІ для виконання відповідного завдання не застосовуються
1	Технічне	Правопис, пунктуація, форматування	Декларація за загальним правилом не потрібна
2	Допоміжне аналітичне	Пошук повторів, суперечностей, бібліографічних ризиків	Обов'язкова академічна верифікація
3	Змістовне	Створення або переформулювання змістовного фрагмента	Розкриття у випадках, передбачених законом або цим Положенням; авторське опрацювання; перевірка суб'єктом академічної доброчесності
4	Заборонений спосіб використання	Підміна особистого авторського чи експертного внеску; вигадані джерела; автоматичне остаточне рішення	Використання заборонено

Додаток 2

Декларація про використання технологій штучного інтелекту

Назва академічного твору / матеріалу: _____

_____

Автор / співавтор: _____

_____

Під час підготовки:

□ технології штучного інтелекту не використовувалися у спосіб, що відповідно до закону, цього Положення, правил видання або умов конкретної процедури підлягає декларуванню;

□ в академічному творі використано об'єкт, згенерований штучним інтелектом;

□ інструменти штучного інтелекту використовувалися в інший суттєвий спосіб, що підлягає внутрішньому декларуванню.

Система / комп'ютерна програма / сервіс: _____

_____

Мета використання: _____

_____

Характер використання, частина роботи та, за потреби, методика генерування:

_____

Спосіб авторської перевірки та опрацювання результату:

_____

Підтверджую, що перевірив(ла) використані результати та несу відповідальність за зміст поданого матеріалу відповідно до законодавства і внутрішніх актів Інституту.

Дата _____ Підпис _____

Додаток 3

Протокол комплексної науково-редакційної верифікації рукопису із застосуванням інструментів штучного інтелекту

Назва рукопису: _____

Контрольна версія рукопису (дата / назва файла / інший ідентифікатор):

_____

Контрольна дата стану законодавства (для юридичної монографії):

_____

Вид наукової праці: _____

Період верифікації: _____

Координатор верифікації: _____

№	Розділ / стор. / локатор	Фрагмент	Категорія	Виявлене питання	Результат	Рішення	Стан

У графі «Результат» зазначається результат академічної верифікації: «підтверджено», «не підтверджено» або «потребує додаткової перевірки». Категорії: критичне; істотне; редакційне; рекомендаційне; потребує додаткової перевірки.

Підсумок:

□ критичних неврегульованих зауважень не залишилося;

□ потрібне доопрацювання;

□ потрібна повторна перевірка;

□ може бути передано на наступну стадію.

Додаток 4

Стислий алгоритм комплексної верифікації рукопису

1. Комплектність і структура: усі розділи, авторські відомості, зміст, вступ, висновки, списки і додатки.
2. Технічна цілісність: нумерація, посилання, примітки, таблиці, рисунки, перехресні посилання.
3. Мовна перевірка: орфографія, пунктуація, граматика, синтаксис.
4. Стилістична перевірка: науковий стиль, тавтологія, шаблонні формулювання, надмірна описовість.
5. Термінологічна єдність: єдині назви понять, органів, актів, скорочень.
6. Науково-логічний контроль: послідовність аргументації, причинно-наслідкові зв'язки, відповідність висновків тексту.
7. Міжрозділова узгодженість: дублювання, суперечності, різні визначення одного поняття.
8. Нормативно-правова верифікація: назви, номери, дати, чинність, структурні одиниці актів.
9. Перевірка судової та іншої практики: реквізити, актуальність, коректність передачі правових позицій.
10. Фактологічна верифікація: дати, кількісні показники, історичні та інституційні факти.
11. Бібліографічна верифікація: існування джерела, автор, назва, рік, видання, DOI/URL, сторінки.
12. Верифікація цитат і посилань: чи підтверджує джерело саме ту тезу, заради якої на нього посилаються.
13. Академічна доброчесність: потенційно проблемні запозичення, некоректна атрибуція, згенеровані результати, що потребують розкриття.
14. Авторське доопрацювання і контроль виконання: фіксація рішень за критичними та істотними зауваженнями.
15. Підсумковий наскрізний контроль: повторна перевірка виправленої версії як єдиного цілісного тексту.

Додаток 5

МЕТОДИКА
комплексної науково-редакційної верифікації рукопису із застосуванням інструментів штучного інтелекту

1. Загальні положення

1.1. Ця Методика визначає послідовність, зміст, способи документування та перевірки суб'єктом академічної доброчесності результатів комплексної науково-редакційної верифікації рукопису колективної монографії із застосуванням інструментів штучного інтелекту, що готується до видання Інститутом.

1.2. Метою верифікації є системне виявлення потенційних недоліків рукопису та підвищення достовірності, внутрішньої узгодженості, юридичної точності й редакційної якості монографії.

1.3. Методика застосовується разом із Положенням про використання технологій штучного інтелекту в науковій, науково-експертній та видавничій діяльності Інституту, Положенням про забезпечення академічної доброчесності в Інституті, редакційно-видавничими вимогами та іншими внутрішніми актами Інституту.

1.4. Верифікація рукопису не замінює наукового рецензування, наукової чи науково-правової експертизи, редакційного опрацювання, процедури встановлення порушення академічної доброчесності або авторської відповідальності. Інструменти штучного інтелекту в межах цієї процедури не набувають статусу рецензента, експерта, редактора чи суб'єкта прийняття рішення.

1.5. Будь-яке твердження системи штучного інтелекту про помилку, джерело, норму права, факт, цитату, запозичення або ймовірне походження тексту розглядається лише як підстава для перевірки. Воно не набуває статусу підтвердженого зауваження до проведення верифікації суб'єктом акаемічної доброчесності за належним джерелом або за іншою передбаченою процедурою.

2. Організація верифікації

2.1. До початку повної комплексної верифікації фіксуються контрольна версія рукопису, науковий редактор або інша уповноважена особа, координатор верифікації, а також, за потреби, залучені фахівці, допустимі для конкретного завдання інструменти штучного інтелекту та режим роботи з неопублікованим текстом. Для окремої вибіркової перевірки обсяг організаційної фіксації визначається пропорційно завданню.

2.2. Контрольна версія рукопису фіксується датою, назвою файла або іншим ідентифікатором. Зауваження формуються лише щодо цієї версії до моменту її офіційної заміни.

2.3. До зовнішньої системи штучного інтелекту передається лише обсяг тексту, необхідний для конкретної операції. За можливості застосовуються фрагментування, знеособлення та вилучення інформації, яка не потрібна для перевірки.

2.4. Для кожного проходу визначаються предмет перевірки, допустима допоміжна роль інструментів штучного інтелекту, обов'язкова дія людини, належне джерело або спосіб верифікації та спосіб документування результату.

2.5. Повна комплексна верифікація рукопису передбачає виконання всіх п'ятнадцяти проходів, установлених розділом 4 цієї Методики, та завершується наскрізним контролем монографії як єдиного академічного твору. Якщо здійснюється лише окрема тематична або вибіркова перевірка, у підсумковому документі не використовується формулювання про проведення повної комплексної верифікації.

3. Категорії зауважень і пріоритет

3.1. Для цілей організації верифікації зауваження поділяються на такі робочі категорії:

1) критичне – ознаки можливої фабрикації або фальсифікації, ознаки вигаданого чи істотно некоректного джерела, істотна правова помилка, неправдива атрибуція, ознаки можливого порушення академічної доброчесності, можливе розголошення інформації з обмеженим доступом або інший недолік, що може поставити під сумнів достовірність чи можливість оприлюднення рукопису;

2) істотне – помилка чи суперечність, що впливає на наукову аргументацію, юридичну точність, висновки, достовірність фактичного матеріалу або коректність використання джерела;

3) редакційне – мовна, стилістична, структурна, технічна чи оформлювальна вада, яка не змінює суті наукового результату;

4) рекомендаційне – пропозиція щодо посилення аргументації, структури, джерельної бази, читабельності або міжрозділової узгодженості;

5) потребує додаткової перевірки – випадок, щодо якого наявних даних недостатньо для обґрунтованого рішення.

3.2. Робоча категоризація зауважень не є юридичною кваліфікацією порушення академічної доброчесності чи іншого правопорушення. Критичні та істотні зауваження не можуть вважатися закритими лише на підставі повторної відповіді тієї самої або іншої системи штучного інтелекту. Необхідні людська перевірка та фіксація належного джерела верифікації або мотивованого рішення уповноваженої особи.

4. Проходи повної комплексної верифікації

4.1. Прохід 1. Комплектність і структурна відповідність. Інструменти штучного інтелекту можуть допомагати зіставляти зміст, заголовки, нумерацію та структуру. Людина перевіряє наявність усіх авторських розділів, передмови

або вступу, висновків, бібліографії, додатків, відомостей про авторів та інших обов'язкових елементів.

4.2. Прохід 2. Технічна цілісність рукопису. Перевіряються нумерація сторінок і структурних одиниць, примітки, внутрішні посилання, таблиці, рисунки, підписи, списки скорочень, однаковість оформлення. Інструменти штучного інтелекту використовуються для пошуку аномалій; остаточний контроль здійснюється у файлі людиною.

4.3. Прохід 3. Мовна правильність. Виявляються орфографічні, пунктуаційні, граматичні та синтаксичні помилки. Автоматично запропонована редакція не приймається, якщо вона змінює юридичний або науковий зміст без перевірки редактора чи автора.

4.4. Прохід 4. Науковий стиль і редакційна якість. Перевіряються тавтологія, надмірна описовість, канцеляризми, невиправдані повтори, неприродні шаблонні формулювання, логічно перевантажені речення. Ознаки стилю, який може бути характерним для генеративного ШІ, не використовуються як доказ походження тексту.

4.5. Прохід 5. Термінологічна єдність. Формується словник ключових понять, назв органів, скорочень і спеціальної термінології. Виявлені різночитання передаються на рішення науковому редактору та авторам. У юридичній монографії пріоритет мають терміни законодавства, якщо автор свідомо не обґрунтовує інше доктринальне значення.

4.6. Прохід 6. Науково-логічна перевірка. Аналізуються відповідність поставлених питань отриманим висновкам, послідовність аргументації, необґрунтовані переходи, внутрішні суперечності, підміна понять, надмірні узагальнення. Інструменти штучного інтелекту використовуються лише для виявлення потенційних проблемних місць; оцінку наукової обґрунтованості здійснює фахівець.

4.7. Прохід 7. Міжрозділова узгодженість. Порівнюються позиції різних авторів щодо однакових понять, фактів, періодизацій, нормативних положень і пропозицій. Доктринальна різниця не усувається механічно: якщо вона науково виправдана, її слід чітко позначити або пояснити.

4.8. Прохід 8. Нормативно-правова верифікація. Кожне значуще посилання на нормативно-правовий акт перевіряється за офіційним джерелом: назва, дата, номер, чинність на контрольну дату, редакція, структурна одиниця та відповідність наведеної тези змісту норми. Відповідь системи штучного інтелекту не є джерелом верифікації.

4.9. Прохід 9. Верифікація судової, адміністративної та іншої офіційної практики. Перевіряються реквізити рішення, орган, дата, номер справи або документа, статус і точність передачі правової позиції. Перевага надається офіційним реєстрам і вебресурсам відповідних органів.

4.10. Прохід 10. Фактологічна верифікація. Перевіряються дати, кількісні показники, історичні відомості, назви установ, персоналії, міжнародні події та інші факти, які мають значення для аргументації. Для спірних або історичних тверджень фіксується характер джерела та рівень певності.

4.11. Прохід 11. Бібліографічна верифікація. Перевіряються фактичне існування кожного джерела, що потребує перевірки, а також правильність зазначення автора, назви, року, видавця, тому, номера, сторінок, DOI, ISBN або іншого ідентифікатора. Джерело, існування або реквізити якого неможливо підтвердити, позначається як критичне або таке, що потребує додаткової перевірки.

4.12. Прохід 12. Змістовна перевірка цитат і посилань. Для прямих цитат та ключових посилань перевіряється не лише реквізит, а й те, чи підтверджує джерело саме приписану йому тезу. За можливості фіксується конкретна сторінка або інший локатор. Перефразування, яке змінює сенс позиції автора джерела, підлягає виправленню.

4.13. Прохід 13. Академічна доброчесність і використання штучного інтелекту. Виявляються фрагменти, що потребують перевірки щодо атрибуції, запозичень, фабрикації, фальсифікації або недоброчесного використання результатів, згенерованих штучним інтелектом. Автоматизований інструмент для визначення ймовірності генерування тексту системою штучного інтелекту може використовуватися лише як допоміжний індикатор. Факт порушення академічної доброчесності встановлюється виключно за процедурою, передбаченою законодавством та внутрішніми актами Інституту.

4.14. Прохід 14. Авторське доопрацювання та контроль виконання. Кожне критичне й істотне зауваження передається відповідному автору або редактору. У протоколі фіксується рішення: враховано; враховано частково; відхилено з мотивуванням; передано на додаткову перевірку. Не допускається автоматичне внесення змістовних правок із застосуванням інструментів штучного інтелекту без авторського або редакторського рішення.

4.15. Прохід 15. Підсумковий наскрізний контроль. Після доопрацювання перевіряється нова контрольна версія монографії. Контролюються не лише виправлені місця, а й можливі побічні неузгодженості, зміни нумерації, посилань, висновків і бібліографії. Підсумковий протокол має відображати незакриті ризики, якщо вони залишилися.

5. Належні джерела верифікації

5.1. Для нормативно-правової перевірки пріоритет мають офіційні тексти нормативно-правових актів та офіційні ресурси органів державної влади.

5.2. Для судової практики пріоритет мають офіційні реєстри судових рішень, вебсайти судів та інші офіційні джерела.

5.3. Для наукових джерел використовуються оригінальні публікації, офіційні репозитарії, вебсайти видавців, бібліотечні каталоги, DOI та інші надійні ідентифікатори й бібліографічні ресурси.

5.4. Вторинні агрегатори, пошукові результати, автоматично сформовані описи та відповіді систем штучного інтелекту можуть використовуватися для навігації, але не замінюють перевірку за першоджерелом, якщо першоджерело доступне.

5.5. Якщо першоджерело недоступне, у протоколі зазначається, на підставі якого вторинного джерела проведено перевірку та які обмеження це створює.

6. Спеціальні правила для юридичної монографії

6.1. Стан законодавства фіксується на визначену контрольну дату. Якщо окремий автор аналізує історичну редакцію акта, це має бути прямо зазначено.

6.2. При посиланні на норму права перевіряються не лише номер статті, частини або пункту, а й редакція норми, її системний зв'язок з іншими положеннями та, за потреби, прикінцеві й перехідні положення відповідного акта.

6.3. Теза про правовий статус, компетенцію, повноваження, процедуру або юридичні наслідки не повинна ґрунтуватися лише на машинному узагальненні.

6.4. Доктринальна пропозиція автора чітко відмежовується від опису чинного права. Формули «вважаємо», «на нашу думку», «пропонуємо» або інші відповідні конструкції застосовуються там, де це необхідно для такого розмежування.

6.5. За наявності законопроєкту, проєкту акта, стратегії, концепції або документа, що втратив чинність, його статус зазначається так, щоб у читача не виникало враження про чинність відповідного регулювання.

7. Фіксація результатів

7.1. Обов'язковому документуванню підлягають критичні та істотні зауваження, а також інші зауваження, щодо яких необхідно зафіксувати рішення. Для такого зауваження зазначаються щонайменше локатор, суть питання, робоча категорія, спосіб і джерело людської верифікації, прийняте рішення та стан виконання.

7.2. Зауваження, сформоване із застосуванням інструменту штучного інтелекту, до людської перевірки має статус «попереднє». Після людської верифікації воно отримує статус «підтверджено», «не підтверджено» або «потребує додаткової перевірки».

7.3. Якщо проводилася повна комплексна верифікація, складається підсумковий документ, у якому зазначаються її обсяг, кількість критичних та істотних зауважень, стан їх опрацювання та істотні обмеження проведеної перевірки. Для вибіркової перевірки достатньо документа, форма якого відповідає характеру завдання.

7.4. У підсумкових документах не використовуються формулювання, що приписують системі штучного інтелекту повноваження експерта, рецензента або суб'єкта остаточного рішення. Застосовуються, зокрема, формули: «проведено комплексну науково-редакційну верифікацію рукопису із застосуванням інструментів штучного інтелекту»; «за результатами людської

верифікації виявлених зауважень...»; «критичних неврегульованих зауважень станом на контрольну дату не залишилося».

8. Захист рукопису та даних

8.1. Доступ до неопублікованого рукопису та його використання під час верифікації здійснюються відповідно до законодавства, умов редакційно-видавничої підготовки та встановленого в Інституті режиму доступу до такого матеріалу.

8.2. Перед передаванням рукопису або його фрагмента зовнішній системі штучного інтелекту оцінюються умови обробки, зберігання та подальшого використання введених даних, включно з можливістю їх використання для вдосконалення або навчання моделей, якщо така можливість передбачена умовами відповідного сервісу.

8.3. Якщо умови системи не забезпечують прийнятного рівня захисту, використовуються локальні або інституційно дозволені рішення, знеособлені фрагменти чи інший спосіб перевірки без передавання повного тексту.

8.4. У запитах (промптах) без необхідності не відтворюються персональні дані, матеріали рецензування чи експертні матеріали з обмеженим доступом, неопубліковані експертні висновки або інша інформація з обмеженим доступом.

9. Підсумкове рішення

9.1. За результатами верифікації уповноваженій відповідно до внутрішніх актів особі або органу може бути рекомендовано: передати рукопис на наступну стадію редакційно-видавничої підготовки; передати авторам на доопрацювання; провести додаткову фахову перевірку окремих питань; провести повторну контрольну верифікацію.

9.2. Рішення щодо рекомендації монографії до друку або іншого подальшого редакційно-видавничого руху приймається виключно в установленому Інститутом порядку та не може бути делеговане системі штучного інтелекту.

9.3. Верифікація не гарантує відсутності всіх помилок і не звільняє учасників редакційно-видавничої підготовки від відповідальності в межах їхніх повноважень та особистого внеску.